

Salmonellaforekomster hos svin

Høring om salmonella, 11. november 1998

Danmark har haft en handlingsplan for svin siden 1993/94. Er virkemidlerne tilstrækkelige og retter de sig mod årsagerne?

Indlæg af: Fie Graugaard, Hanegal Økologisk Kød A/S

Salmonellahandlingsplanens virkemidler er ikke tilstrækkelige, fordi de ikke retter sig mod årsagerne!

Handlingsplanen lægger hovedvægten på overvågning, kontrol og kortlægning.

Derved opnås et godt billede af problemets omfang, og det kan i nogle tilfælde forhindres, at inficerede produkter skaber sygdomme i befolkningen.

Derimod beskæftiger handlingsplanen sig stort set ikke med årsagerne til salmonellaproblemerne.

Mange undersøgelser og erfaringer tyder på, at salmonellaproblemerne skal ses i sammenhæng med de generelle sundhedsproblemer og det store forbrug af antibiotika, der præger dansk svineproduktion i dag, og at disse problemer er et resultat af de seneste 20-30 års ensidige stræben efter effektivitet.

En løsning af problemerne vil derfor kræve så væsentlige ændringer i produktionsforholdene, at det måske kan være vanskeligt at erkende, hvis man selv er en del af systemet og måske endog selv har deltaget i bestræbelserne på at effektivisere produktionen.

Jeg vil i det efterfølgende forsøge at argumentere for dette. Mit grundlag er dels et udpluk af de mange artikler og forskningsrapporter, der er publiceret siden 1960'erne, dels min egen erfaring med produktion og slagting af økologiske grise. - Og almindelig sund fornuft. **Udviklingen i grisenes sundhedstilstand** Der er omfattende dokumentation for, at der er sket en stadig forringelse af grisenes sundhedstilstand gennem de seneste årtier. Følgende referencer giver et indtryk af problemets omfang:

- Procenten af slagtesvin med sygdomsanmærkninger ved dyrlægekontrollen på eksportslagterierne er steget fra 12,9 % i 1979 til 31,3 % i 1998.

(ref. 1)

- . På kun 8 år er dødeligheden af søer næsten fordoblet: I 1988 gik 4,5 % af søerne til destruktion som selvdøde eller aflivede. I 1996 var der tale om 8,2 %. (ref. 2)
- 0. Det samlede forbrug af antibiotika pr. produceret svin steg med 49 % i perioden 1986 til 1994. (ref. 3)
- 0. I 1970 blev der anvendt en enkelt vaccine i dansk svineproduktion. I 1998 anvendes der 19 forskellige vacciner. - Hver gang man tager en ny vaccine i brug, er det et udtryk for dårligere sundhedstilstand og/eller ringere produktionsforhold (ref. 4).
- 0. I 1996 blev der konstateret tegn på sygdom i lunger, hjerte og lever i 70 % af slagtesvinene (ref. 5) og tegn på mavesår eller ar efter mavesår i 70-90 % af slagtesvinene (ref. 6).

Levevilkårenes betydning for grisenes sundhed Der foreligger utallige undersøgelser af sammenhænge mellem grisenes levevilkår og deres modstandskraft mod sygdom og dermed salmonella. De følgende eksempler er blot et meget lille udpluk:

- . Oosterlee, 1982, fandt færre antistoffer i fikserede søer, end i fritgående søer. Forskellen i antistoffer blev overført til smågrisene. Det konkluderes, at intensiv svineproduktion forårsager stress og resulterer i et nedsat immunforsvar (ref. 7).
- 0. Worsaae & Schmidt, 1980, undersøgte smågrise ved forskellig fravænningsalder og fandt forhøjet cortisolindhold i tidligt fravænnede grise (cortisol er et stresshormon og samtidig indikator for nedsat immunitet.). (Ref. 8).
- 0. Kelley et al, 1984, fandt, at mange forskellige forhold i intensiv produktion, virker som stressfaktorer og forandrer immunsystemet i negativ retning. Det drejer sig bl.a. om mangel på stimuli, mangel på mulighed for temperaturregulering, tidlig fravænnning, mangel på mulighed for at opretholde rangorden dyrene imellem, overbelægning og larm (ref. 9).
- 0. Miller, 1962, mener, at sm
- 0. Coenen, 1986, fandt, at grise, der er født i farebøjlestier uden halm, udvikler abnorm adfærd. Både manglen på plads og manglen på stimuli havde betydning. Denne abnorme adfærd fulgte grisene resten af deres levetid, og havde negativ indflydelse på adfærden i slagtesvinestalden i form af højere stressniveau (ref. 11).

Det skal i denne forbindelse erindres, at grisene i den moderne svineproduktion stadig ligner vildsvinet med hensyn til deres adfærdsmæssige og ernæringsmæssige behov.

Grisenes levevilkår er derfor totalt forskellige fra deres naturlige behov:

Grisens naturlige behov	Levevilkår i industriel svineproduktion
Skovmiljø, masser af plads	Golde stier, meget lidt plads, fiksering af søerne
Megen beskæftigelse, bl.a. fødesøgning	Ingen beskæftigelse
Alsidigt grovfoder	Ensidigt proteinrigt foder
Sen fravænning	Meget tidlig fravænning
Stabile flokke	Ustabile rangordener
Frisk luft	Ammoniakdampe og støv

Det er på baggrund heraf nærliggende at konkludere, at grisenes levevilkår i den nuværende industrielle svineproduktion er så forskellige fra grisenes naturlige behov, at det er umuligt for grisene at holde sig sunde og raske, herunder at opretholde en sund tarmflora uden problemer med tarmparasitter som salmonella.

Nødvendige ændringer i produktionsforholdene i landbruget Det er således veldokumenteret, at de nuværende problemer med sygdomme og salmonella er et resultat af alt for dårlige levevilkår, som ikke tilgodeser grisenes naturlige adfærdsmønstre og deres behov for strukturfoder. Der er derfor også logisk at søge problemerne løst ved i langt højere grad at indrette produktionssystemet efter grisenes naturlige behov, således at grisene opnår en naturlig modstandskraft mod sygdomme.

Med hensyn til staldsystemerne er følgende forhold særligt vigtige:

- . Søerne skal gå løse, også ved faring og diegivning.
- 0. Smågrisene skal fravænnest væsentlig senere, end det sker i dag.
- 0. Der skal være strøelse til alle grise.
- 0. Arealet pr. gris skal være væsentligt større.
- 0. Sammenblanding af grise efter fravænning bør undgås.
- 0. Der skal være udearealer med frisk luft til alle grise.

Det er desuden af stor betydning, at alle grise hver dag får adgang til grovfoder. Det giver grisene beskæftigelse, og de bliver mætte og rolige. Desuden tilfører grovfoderet strukturrigt materiale og værdifulde mikroorganismer, hvilket sikrer en sund mave- tarmfunktion og dermed en stor modstandskraft mod bl.a. salmonella.

Der er i det hele taget behov for et mere nyanceret og positivt syn på mikroorganismene, som har stor betydning for opretholdelse af sundhed og balance i biologiske systemer.

Bekæmpelse af mikroorganismer skal derfor begrænses mest muligt:

- . Anvendelsen af antibiotika skal begrænses mest muligt.
  - 0. Når det er nødvendigt at behandle sygdomme med antibiotika, skal der så vidt muligt anvendes specifikke midler og ikke bredspektrede midler.
  - 0. Antibiotiske væksthæmmere skal forbydes.
  - 0. Varmebehandling af foder bør undgås.
  - 0. For hyppig desinfektion af grisenes omgivelser bør undgås.
- At arbejde hen mod et produktionssystem, der opfylder disse forhold, er ikke utopi. Det praktiseres i dag i økologisk svineproduktion.

De hidtidige erfaringer med økologisk svineproduktion underbygger ovenstående argumentation, idet der er konstateret en meget høj sundhedstilstand i økologisk svineproduktion. Det er bl.a. dokumenteret, at alle godkendte slagtesvin på Hanegals økologiske slagteri er ubetinget godkendte, dvs. uden sygdomsanmærkninger, samt at der aldrig er konstateret salmonella i prøver fra Hanegals slagteri.

Nødvendige ændringer på slagterierne Behandlingen af dyrene, når de har forladt stalddøren, er heller ikke uden betydning.

Stressforhold under transport, inddrivning og slagtning kan give forøget salmonellaudskillelse gennem gødningen (ref. 12).

Endvidere kan dårlig slagte kvalitet resultere i overførsel af sygdomsbakterier til kødet. Det er i denne forbindelse tankevækkende, at der konstateres højere forekomster af salmonella på de store slagterier end på de små (ref. 13).

Der er derfor - også i relation til forebyggelse af salmonellaproblemer - behov for en meget mere skånsom behandling af slagtesvinene under transport og på slagterierne.

Desuden vil afskaffelse af akkordarbejde på slagterierne højst sandsynligt forbedre slagte kvaliteten, og højne velfærden for både dyr og mennesker.

Dansk svineproduktion står over for mange udfordringer Som erhverv er vi ansvarlige for produktionens påvirkning af det øvrige samfund. Den omfattende anvendelse af store mængder medicin, tilsætningsstoffer, desinfektionsmidler og pesticider, kan ikke undgå at få negativ indflydelse på miljøet og sundheden blandt

mennesker, dyr og planter. Dertil kommer det ekstremt store energiforbrug,

som den nuværende form for produktion betinger.

Helt overordnet bør man desuden forholde sig til, at en stigning i det globale kødforbrug vil resultere i færre planteproteiner til den voksende befolkning. Til kødproduktion kræves 7-10 gange så meget energi, som til planteproduktion. Også her har erhvervet et ansvar. Jeg foreslår derfor, at man tænker disse ting igennem, inden man forsøger at få alle kinesere til at spise svinekød.

Hvis medicinforbruget skal nedsættes, skal grisenes modstandskraft og generelle sundhedstilstand forbedres, og det forudsætter, at stressfaktorerne i produktionen fjernes.

En del personer indenfor landbruget mener imidlertid, at opdelingen af produktionen i adskilte enheder, multi-site, er løsningen overfor smitte og sygdomme. I praksis vil sådanne systemer være meget sårbare, og de løser ikke problemerne med stressfaktorerne med mindre de før omtalte nødvendige ændringer i produktionsforholdene bliver gennemført. Men da tankegangen bag multi-site er lukkede og beskyttede systemer, vil alene et forhold som udeareal med frisk luft til dyrene, være utænkeligt.

Afslutningsvis vil jeg rejse det spørgsmål, om vi fortsat skal lade dyrenes manglende velfærd betale for vores egen velfærd? Til det vil jeg gerne svare med følgende citat fra The Parliamentary Select Committee on Agriculture, Underhuset 1981:

"Vi accepterer ikke påstanden, som ofte fremføres eller antydes, om at efterspørgslen efter billige fødevarer nødvendiggør, at de billigst mulige produktionsmetoder anvendes....Det er samfundets pligt at sørge for, at dyr ikke tilføjes unødvendige lidelser.Vi kan ikke tolerere, at denne pligt tilsidesættes blot for at skaffe billige fødevarer. Når prisen for at fjerne de unødige lidelser blot er ekstra omkostninger, bør disse enten accepteres eller produktionen ophøre."

ReferencerRef. 1: Veterinær- og Fødevedirektoratet, 1998. Oversigt over kødkontrollen 1998.

Ref. 2: Landbrugsmagasinet, nr. 15/16, 1998, side 12.

Ref. 3: Sigvald Toft, 1995. Effektivt Landbrug, nr. 2, 1995, side 6.

Ref. 4: Tage Anker Jørgensen, 1998. Læserbrev i Jyllands-Posten 22/8 1998.

Ref. 5: Knud Børge Pedersen, 1996. DS-Nyt, august 1996.

Ref. 6: Søren Kristoffersen, 1996: Landbrugets Nyhedsmagasin, 29/4, 1996, side 41.

Ref. 7: C.C. Oosterlee, 1982: Genetic and environmental aspects of the immune response. Livestock Production Science, 9, 537-548.

Ref. 8: H. Worsaae & M. Schmidt, 1980: Plasma cortisol and behaviour in early weaned piglets. Acta Vet. Scand. 21, 640-657.

Ref. 9: K.W. Kelley et al, 1984: Immunity changes in confined animals: A route to disease?

Ann. Rech. Vet. 15, 201-204.

Ref.10: Miller et al, 1962: Antibody absorption, retention and production by the baby pig.

J. Anim. Sci., 21, 309-314.

Ref.11: G. Coenen, 1986: Miljøet i farestien kan påvirke grisenes senere adfærd.

Hyologisk Tidsskrift Svinet, 6, 55-57.

Ref.12: Zoonose-Nyt, nr. 3, 1996.

Ref.13: Landbrugsmagasinet, nr. 31/32, 1998